

11.12. KLO 20.00
MUSIIKKITALO

JOHN STORGÅRDS

KAPELLIMESTARI

ANU KOMSI

SOPRAANO

PIIA KOMSI

SOPRAANO

PASI HYÖKKI

KONTRATENORI

LOTTA EMANUELSSON

JUONTAJA

Einar Englund:

De Profundis

1. *Andante*

2. *Allegro moderato*

3. *Andante maestatis*

UnsuK Chin:

Cantatrix Sopranica

Pjotr Tšaikovski:

Entr'acte (Élégie), näytelmämusiikista Hamlet op. 67a

W. A. Mozart:

Sinfonia nro 26 Es-duuri

1. *Molto presto*

2. *Andante*

3. *Allegro*

EINAR ENGLUND: DE PROFUNDIS

Einar Englund (1916–1999) profiloitui 1940-luvulla merkittävänä sinfonikkona, mutta kun modernismi varsinaisesti iskeytyi Suomeen 1950-luvulla, Englund asettui vastahankaan. Lähes kaikki eturivin suomalaissäveltäjät tekivät kokeiluja 12-säveljärjestelmällä, mutta Englund käänsi selkensä uusille tuulille, tuomitsi modernismin eikä säveltänyt 60-luvulla mitään. 1970-luvulla taideilmapääri moniarvoistui, ja Englund tunsi, että hänen uusklassistiselle sävelkielelleen olisi jälleen tilaa. Omasta tyylistään Englund ei ollut luopumassa.

Sitä edustaa selväpiirteisesti myös myöhäinen teos vuodelta 1980, 14 vaskelle sävelletty *De profundis*, joka kantaesitettiin Lieksan vaskiviikoilla Esa-Pekka Salosen johdolla. Teoksen otsikko viittaa tunnet-

tuun psalmiin 130, ”Syvyydestä minä hundan sinua, Herra”.

Kolmeen yhtäjaksoisesti soitettavaan osaan jakautuva sävellys mukailee psalmin mielialoja anovasta rukouksesta odotuksen kautta luottamukseen ja kiitollisuuteen. Vaskien fanfaarinen jylhyys ja geometriset kuviot nostattavat arkkitehtoniset mittasuhteet, ja kirkkolaulu- sekä koraalielemeetit muistuttavat psalmin läsnäolosta. Keskiosassa vaskilinjat tihtyvät hyökkäviksi ja äityvät taituroimaan hirtehisessä tanssillisuudessa. Viimeisen osan (*Andante maestatis*) hymnimäisen musiikin pohjustamana teos päättyy voitokkaasti, mutta tunnelma on silti myöhäiselle Englundille ominaisesti ennen kaikkea elegisen surumielinen.

2

UNSUK CHIN: CANTATRIX SOPRANICA

UnsuK Chiniä (s. 1961) kiehtovat kielipelit ja sanaleikit, joten ei yllätä, että eteläko-realaissäveltäjän toistaiseksi ainoan oopperan tekstinä on Lewis Carrollin kielifilosofialla juhliiva satu *Liisa ihmemaassa*. Myös muissa lauluääntä sisältävissä teoksissaan Chin on puretunut kielen mahdollisuuksiin ja monimerkityksellisyyteen. Chinin tunnetuimpiin teoksiin kuuluva *Liisa ihmemaassa* -ooppera syntyi vuosina 2004–2007, ja samoihin aikoihin hän sävelsi myös *Cantatrix Sopranican* (nimi tarkoittaa yksinkertaisesti sopraanolaulajaa). Se on eräänlainen surrealistinen tutkielma tai kokeellinen kantaatti kahdelle sopraanolle, kontratenorille ja soitinyhtyeelle.

Chin koosti *Cantatrix Sopranican* monikielisen tekstimateriaalin ammentamalla niin eri runoilijoilta kuin vanhasta kiinalai-

sesta tekstistä. Materiaalina ovat ensisijaisesti äänneet, soinnit ja sanafragmentit, eivätkä osien tekstit itsessään merkitse juuri mitään. Kielipelit ja säveltämisen prosessit, kielelliset rakenteet ja vokaaliset tyylit alkavat peilata toisiaan.

”Se missä jatkuvasti näen itsessäni yhtäläisyyttä [kokeileviin] sanataiteilijoihin, on heidän sanapeliensä itseensäviittaavuus sekä heidän luomansa huumori ja ironia”, Chin kirjoittaa *Cantatrix Sopranican* esittelyssään.

Itsetietoisuus ja huumori ovatkin *Cantatrix Sopranican* ytimessä. Keimaileva ja hullutteleva teos on laulamista laulamista. Se vyöryttää laulajuuteen ja laulamiseen liittyviä mielikuvia äänen lämmitelystä erilaisiin laulutekniikoihin ja kieli poskella tehtyihin tyyliipastisuihin.

Laulamisen maailmassa kun ollaan, kaikki on teatteria ja roolileikkii, myös laulusolistien ja soittajien välillä.

Chiniä inspiroivat 60-luvulla perustetun OuLiPo -ryhmän kirjailijat, kuten Georges Perec tai Italo Calvino. Avantgardistisen ryhmittymän nimi on lyhenne ranskan sanoista ”potentiaalisen kirjallisuuden työ-paja”, ja sen jäseniä ovat kiehtoneet erilaiset kirjoittamiselle asetetut säännöt ja muotorakenteet, joiden avulla kielestä paljastuu uutta voimaa. *Cantatrix Sopranican* osassa ”Boule de Neige” Chin käyttää amerikkalaisen OuLiPo-kirjailija Harry Mathewsin ”lumipallotekniikkaa” edustavaa runoa, jossa alkuituun lisätään aina yksi kirjain. Teoksen otsikko puolestaan tulee Georges Perciltä, jonka samanniminen ”raportti” parodioi tieteellistä koetta: ”tutkimusta”, jossa 107 sopraanoa altistet-

tiin tomaattienheittelylle, ja syntyneistä ääntelyistä pääteltiin laulajien ”tomaattitooppinen rakenneperiaate”.

Cantatrix Sopranican kantaesityksessä vuonna 2005 Lontoossa solisteina lauloivat Anu Komsu, Piia Komsu ja Andrew Watts. Piia Komsu on kulkenut pitkän yhteisen tien Unsuk Chinin teosten kanssa. Hän kertoo: ”Aloitin kansainvälisen urani kantaesityksellä Unsukin *Kalá*-teoksen Göteborgissa. Sitten esitin paljon hänen teostaan *Akrostichon-Wortspiel*, jonka myös levytin Ensemble Intercontemporainin kanssa. Lauloin myös Kissan roolin *Alice in Wonderland* -oopperan kantaesityksessä Münchenissä. *Cantatrix Sopranican* Unsuk sävelsi minulle ja Anulle, ja kantaesityksen jälkeen olemme kiertäneet sen kanssa ympäri Eurooppaa esittäen sitä eri nykymusiikkiryhtymien kanssa.”

3

PJOTR TŠAIKOVSKI: ENTR'ACTE (ELEGIE) NÄYTELMÄMUSIIKISTA HAMLET OP 67A

Pjotr Tšaikovski (1840–1893) kävi mielellään teatterissa, ja Venäjän teattereissa rakastettiin Shakespearea. Etenkin Hamletin synkeä, kohtalokas hahmo puhutteli venäläisiä. Shakespeare vaikutti Tšaikovskiin syvästi, ja tämä kantoi bardin koottuja teoksia mukanaan matkoilla. Orkesteriteoksissa *Romeo ja Julia*, *Hamlet* ja *Myrsky* Tšaikovski on kiteyttänyt kyseisten näytelmien emotionaaliset kiintopisteet. Ne ovat myös hänen omien Shakespeare-lukukokemustensa ilmentymiä.

Hamlet oli Tšaikovskille samantapainen byronilainen sankari kuin hänen oma romanttinen oopperahahmonsia Oegin: ulkopuolinen ja tuhoon tuomittu.

1880-luvulla Tšaikovskin ystävä, näyttelijä Lucien Guitry pyysi säveltäjältä musiikkia *Hamlet*-gaalanäytäntöön. Esitys peruttiin, mutta Tšaikovski oli jo aiemmin suunnitellut Hamlet-aiheista orkesteriteosta, joten aloitetun työn pohjalta syntyi Hamlet-fantasia-alkusoihto. Tšaikovski ihaili kovasti näyttelijä Guitrya ja oli aikoinaan luvannut kirjoittaa tälle musiikkia. Kun siis Guitry alkuvuodesta 1891 tulkit- si Hamletin roolin Pietarin Mihailovski-teatterissa, Tšaikovski suostui lunastamaan lupauksensa.

Kyseessä oli Guitryn jäähyväisnäytäntö. Tšaikovski ei kuitenkaan motivoitunut tehtävästä. Hän oli loppen uupunut *Patarouva*-oopperan säveltämisestä, ja lisävaivoina

olivat kipeä käsi ja välirikko suojelija Nadezhda von Meckin kanssa. Tšaikovski raapi musiikin kasaan kierrättäen olemassa olevia sävellyksiään, joskin kirjoitti myös uutta materiaalia. Nyt kuultava välisoitto sijoittui *Hamletin* neljännen näytöksen al-

kuun ja enteilee Ofelian traagista kuolemaa. Osa hyödyntää jousiorkesterisävellystä *Elegiaa* (1884), jonka Tšaikovski oli kirjoittanut näyttelijä Ivan Samarinin 50-vuotisen uran kunniaksi järjestettyihin juhlallisuuksiin.

W. A. MOZART: SINFONIA NRO 26 ES-DUURI

Vuoden 1773 alussa Wolfgang Amadeus Mozartin (1756–1791) kiireiset vuodet kiertelevänä lapsitähtenä olivat viimein ohi. Asettuessaan isänsä kanssa takaisin Salzburgiin 17-vuotias, mutta musiikillisesti jo täysin kypsä säveltäjä sai hovimusiikon viran kotikaupunkinsa ruhtinasarkkipiispan hovista. Salzburgissa Mozartilla riitti suosijoita ja sävellystilauksia, mutta säveltäjä haikaili isompiin ympyröihin, pois nurkkakuntaisesta synnyinkaupungistaan.

4 Vuonna 1773 Mozart kirjoitti useita sinfonioita, joissa kaikuu vahvana protoromanttisen *Sturm und Drang* (Myrsky ja kiihko) -virtauksen henki. Uuden ajan sinfoniaa edustivat mm. Carl Philipp Emanuel Bach (1714–1788) ja Johann Christian Bach (1735–1782), joita molempia Mozart ihaili. Lontoon-matkalla 8-vuotiaana saatu ohjaus Johann Christian Bachilta oli ollut Mozartille avainkokemus, joka vaikutti ratkaisevasti hänen sinfonisen tyylinsä kehittymiseen.

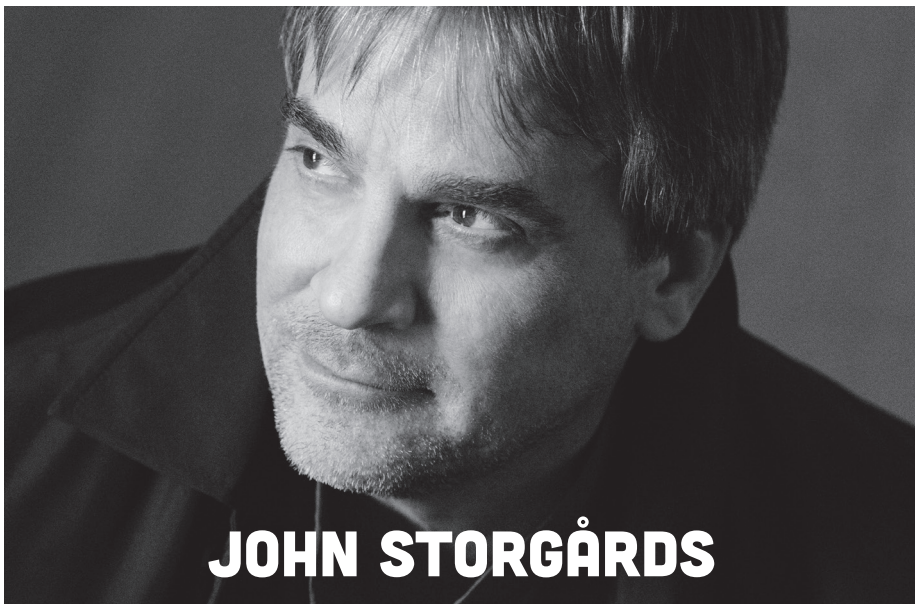
C. P. E. Bachia wieniläisklassistit ihailivat laajalti tienraivaajana. Tämän myrskyisät sinfoniat olivat virtaviivaisen kolmiosaisia,

kuten myös suurin osa Mozartin vuoden 1773 sinfonioista. Näin ne poikkesivat wieniläisklassistisen sinfonian neliosaisesta perusmallista, jonka pariin Mozart oli jo varhaisimmissa sinfoniaissaan kotiutunut.

Joissain kolmiosaisissa sinfoniaissaan Mozart meni askelta pidemmälle: kolmesta osastaan huolimatta ne hahmottuvat saumattomina, ooppera-alkusoittomaisina jatkumoina. Italialaisen barokin ooppera-alkusoitolla olikin ollut tärkeä osa varhaisen sinfonian kehityksessä.

Tällainen teos on myös maaliskuussa 1773 sävelletty sinfonia Es-duuri, nro 26. Se on täynnä teatterilavan kiihkeyttä, *Sturm und Drangin* elohopeamaista oikukkuutta ja sydäntä särkevää kauneutta. Tuntuu kuin kyseessä olisi oopperakohtaus, josta vain laulajat puuttuvat. Edellisinä vuosina Mozart oli säveltänyt oopperat *Mitridate, re di Ponto*, *Ascanio in Alba*, *Scipionen uni* ja *Lucio Silla*. Myös esimerkiksi sinfonia nro 23 on tällainen ouverture-tyyppinen sinfonia.

Auli Särkiö-Pitkänen



John Storgårds tunnetaan monipuolisena, laajaa ja myös harvinaisempaa ohjelmistoa esittävänä kapellimestarina ja viulistina, jonka tilillä on useita kymmeniä kantaesityksiä. Pisimmän ja yhä jatkuvan uransa hän on tehnyt Lapin kamariorkesterin taiteellisena johtajana vuodesta 1996 lähtien. Lisäksi hän on toiminut tammiukuusta 2012 lähtien BBC Philharmonic Orchestran ja syksystä 2015 lähtien myös Ottawan National Arts Center Orchestran päävierailijana.

Storgårds on ollut konserttimestarina mm. Avantissa ja Ruotsin radion sinfoniaorkesterissa. Hän on ollut mm. Tapiola Sinfoniettan kapellimestari 2001-03, Tampere Filharmonian ylikapellimestari 2006-09 ja Helsingin kaupunginorkesterin ylikapellimestari 2008-15. Hän on johtanut aktiivisesti myös oopperaa mm. Kansallisoopperassa ja Savonlinnan Oopperajuhlilla.

Storgårds on vierailut lukuisien huippuorkesterien johtajana. Pohjois-Amerikassa näitä ovat olleet mm. New Yorkin filharmonikot sekä Chicagon, Minnesotan, Bostonin, St. Louisin, Toronton ja Montrealin orkesterit. Euroopassa hän on johtanut mm. Leipzigin Gewandhausorkesteria, Staatskapelle Dresdeniä, Berliinin radion sinfoniaorkesteria sekä Lontoon ja Münchenin filharmonikkoja.

Storgårds esiintyy yli 50 levytyksellä, joilla hän johtaa ja esittää viulistina laajaa, klassismista uusimpaan nykymusiikkiin ulottuvaa ohjelmistoa, mukana mm. Nielsenin ja Sibeliuksen sinfonioiden kokonaislevytykset. Hän on saanut levytyksistään useita palkintoja (mm. Cannes Classical "Vuoden levy", Echo Klassik, Saksan äänilevykriitikkojen palkinto sekä kahdesti Gramophone-lehden Editor's Choice).



6

Anu Komsu kuuluu koloratuurisopraanona aikamme kansainvälisesti menestyneimpiin suomalaisiin laulajiin. Hän on tullut esiin sekä yksinlaulujen, vokaalikamarimusiikin, orkesterilaulujen että yli 60 mitä erilaisemman oopperaroolin taiturillisena esittäjänä eri puolilla maailmaa monien huipuesittäjistäjien kanssa (Wienin, Berliinin ja New Yorkin filharmonikot, Milanon La Scala, Salzburgin ja Luzernin festivaalit jne.).

Anu Komsin ohjelmisto on poikkeuksellisen laaja ja ulottuu renessanssista oman aikamme musiikkiin. Parhaiten hänet kuitenkin tunnetaan 1900-luvun ja uuden musiikin suvereenina tulkitsijana, ja monet nykysäveltäjät ovat kirjoittaneet teoksia varta vasten hänelle. Hänen esityksilleen ja taiteilijapersoonalleen on ominaista omistautuva ja menestyksekkäs heittäyty-

minen vaativiin ja tarvittaessa epätavallisiinkin projekteihin. Vuonna 2020 Anu Komsu sai Suomen Säveltäjät ry:n myöntämän Madetoja-palkinnon työstään suomalaisen luovan säveltaiteen hyväksi.

Komsu toimi vuosina 2004-18 Kokkolan Oopperan taiteellisena johtajana ja toi ohjelmistoon myös kantaesityksiä (Fagerlundin *Döbeln*, Hofmannin *Ahti Karjalainen – elämä, Kekkonen ja teot* sekä Pohjolan *Harrbådan neito*). Kokkolan oopperakesässä hän tuli esiin myös oopperaohjaajana.

Komsu on tehnyt useita levytyksiä 1900-luvun ja oman aikamme musiikista ja ollut mukana neljällä Gramophone-palkitulla levyllä (Harveyn *White as Jasmine*, Nielsenin sinfonia nro 3, Saariahon Leinolaulut sekä Rued Langgaardin sinfonia nro 3).



Piia Komsa tunnetaan taiturillisena koloratuurisopraanona, joka on yhtä kotonaan niin barokin ja klassismin kuin uuden musiikin tulkitsijana. Paitsi sopraano hän on myös sellisti, ja hän on esittänyt hänelle sävellettyjä teoksia (Heinz-Juhani Hofmann, Jovanka Trbojević) laulaen ja soittaen selloa yhtä aikaa.

Komsa piti ensikonserttinsa sellistinä 1990 ja laulajana 2003. Hän on esiintynyt monien kansainvälisten huippuorkesterien kuten Los Angelesin ja New Yorkin filharmonikkojen, Lontoon sinfoniaorkesterin, BBC-sinfoniaorkesterin, London Sinfoniettan ja Ensemble InterContemporainin solistina. Oopperalaulajana hän on esiintynyt mm. Baijerin valtionoopperassa, Napolin San Carlossa, Rooman Teatro Olympicossa, Bolognan Teatro Comunalessa, Pariisiin

Theâtre et Musicalessa, Buenos Airesin Teatro San Martinissa ja Tel Avivin oopperassa. Hänen viimeaikaisia kiitettynä oopperarolejaan ovat olleet mm. Medea (*Medeamaterial*), Venus/Gepopo (*Le Grand Macabre*), Pamina (*Taikahuilu*) ja Brünnhilde (*Ring Saga*).

Monet nykysäveltäjät, mm. Liza Lim, Unsuk Chin, Rolf Riehm, Esa-Pekka Salonen, Kimmo Hakola ja Lotta Wennäkoski ovat kirjoittaneet teoksia varta vasten Piia Komsille. Hänen diskografiinsa sisältää useita CD- ja DVD-julkaisuja uudesta ohjelmistosta (Riehm, Chin, Jeney, Hofmann, Salonen, Saariaho, Globokar jne.). Vuonna 2019 hän oli ehdolla kahdes- sa kategoriassa Opus Klassik -palkinnon saajaksi (vuoden naislaulaja sekä vuoden vokaalisolisti-levytys).



8

Pasi Hyökki tunnetaan sekä Suomen eturivin kuoronjohtajana että korkealla sopraanoäänialalla laulavana sopranistana. Hän on vuonna 2000 perustamansa EMO Ensemblen taiteellinen johtaja ja lisäksi vuodesta 2008 lähtien Tapiolan kuoron ja vuodesta 2010 myös Ylioppilaskunnan Laulajien (YL) taiteellinen johtaja. Hän on lisäksi johtanut mm. Akateemista Laulua, Cantabile-kuoroa sekä lauluyhtye Tallaa, jossa hän on myös itse laulanut.

Hyökki on saanut työstään kuoronjohtajana monia palkintoja ja tunnustuksia. Hänet on palkittu parhaana kuoronjohtajana Tampereen Sävelen kuorokatselmuksessa 1997, Italiassa In...Canto sul Garda -kilpailussa 2001 ja Harald Andersén -kamarikuorokilpailussa 2003. Levytykset

Tallan, EMO Ensemblen ja YL:n kanssa on valittu vuoden kuorolevyiksi. Vuonna 2007 EMO Ensemble oli ehdokkaana Pohjoismaiden neuvoston musiikkipalkinnon saajaksi. Vuonna 2010 Hyökki valittiin Suomen Kuoronjohtajayhdistyksen (SKJ) Vuoden kuoronjohtajaksi, ja vuonna 2014 hän sai Klemetti-palkinnon.

Hyökki on valmistunut Sibelius-Akatemiasta musiikin maisteriksi ja kuoronjohtajaksi. Sopranista-laulajana hän on tiettävästi Suomen ainoa, ja hän on opiskellut sopranistana Claudine Ansermet'n, Christina Miatellon ja Gloria Banditellin johdolla Urbinossa Italiassa. Sopranistana hän on esittänyt yhtä lailla vanhaa musiikkia kuin nykymusiikkiakin, mm. suomalais-ten teosten kantaesityksiä.

RADION SINFONIAORKESTERI

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Orkesterin ylikapellimestari on Hannu Lintu.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo. Hannu Linnun kauden päätyttyä keväällä 2021 ylikapellimestarina aloittaa Nicholas Collon.

Suurten klassis-romanttisten mestariteosten ohella RSO:n ohjelmisto sisältää runsaasti nykymusiikkia ja orkesteri kantaa vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen orkesterimusiikin taltiointi kantanauhoille Yleisradion arkistoon.

RSO on levyttänyt mm. Mahlerin, Bartókin, Sibeliuksen, Hakolan, Lindbergin, Saariahon, Sallisen, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia. Orkesteri on saanut levytyksistään Gramophonon kahdesti – Lindbergin klarinettikonsertton levytyksestä 2006 sekä Bartókin viulukonserttojen levytyksestä 2018. Muita tunnustuksia ovat mm. BBC Music Magazine Award, Presto Classical ja MIDEM Classical Award sekä Grammy-ehdokkuudet 2020 ja 2021. Sibeliuksen sävelrunoja ja lauluja sisältävä levy palkittiin International Classical Music -palkinnolla (ICMA) 2018. Kotimaisen EMMA-palkinnon RSO on saanut 2016 ja 2019.

RSO:n konsertit lähetetään suorina lähetyksinä Yle Areenassa ja Yle Radio 1:ssä sekä taltiointeina Yle Teemalla ja Yle TV1:ssä.